

FORSKNINGSLOGEN
NIELS TRESCHOW

Postboks 506 Sentrum
0105 Oslo
Telefon: 22 47 95 00

sekr@treschow.dnfo.no
www.frimurer.no/forskningslogen

Hører du ikke noe fra oss?
Send din e-postadresse til
sekr@treschow.dnfo.no

Forsknings-symposiet 2011 på DVD

Alle foredrag som ble holdt på Forskningslogens Niels Treschows symposium 2011 ble forevige på film. Et utvalg av disse foredragene er nå tilgjengelig på DVD.

Bestill ved å sende e-post til:
dvd@treschow.dnfo.no

Acta Masonica Scandinavica

Forskningslogens sekretariat har følgende utgaver av Acta Masonica Scandinavica tilgjengelig for salg: 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 og 14. Pris per bok er: Kr. 250.- + porto.

Ta kontakt med Sekretariatet på e-post for bestilling:
sekr@treschow.dnfo.no

Forskningslogen Niels Treschow ble innviet i Ordenens Stamhus i Oslo den 1. november 2003. Logen er direkte underlagt Den Norske Frimurerordens Stormester. Alle medlemmer av Den Norske Frimurerorden med III grad eller høyere kan bli korresponderende medlemmer av Forskningslogen. I tillegg har Forskningslogen 27 faste medlemmer, som utnevnes av Ordenens Stormester. En del av disse utgjør logens embedsverk. Det er også utnevnt æresmedlemmer.

Logens valgspørsmål er *Per scientiam ad certitudinem* (Gjennom kunnskap til visshet). Logens våpenskjold er basert på Niels Treschows frimurerskjold som befinner seg i museet i Den Norske Frimurerordens Stamhus.

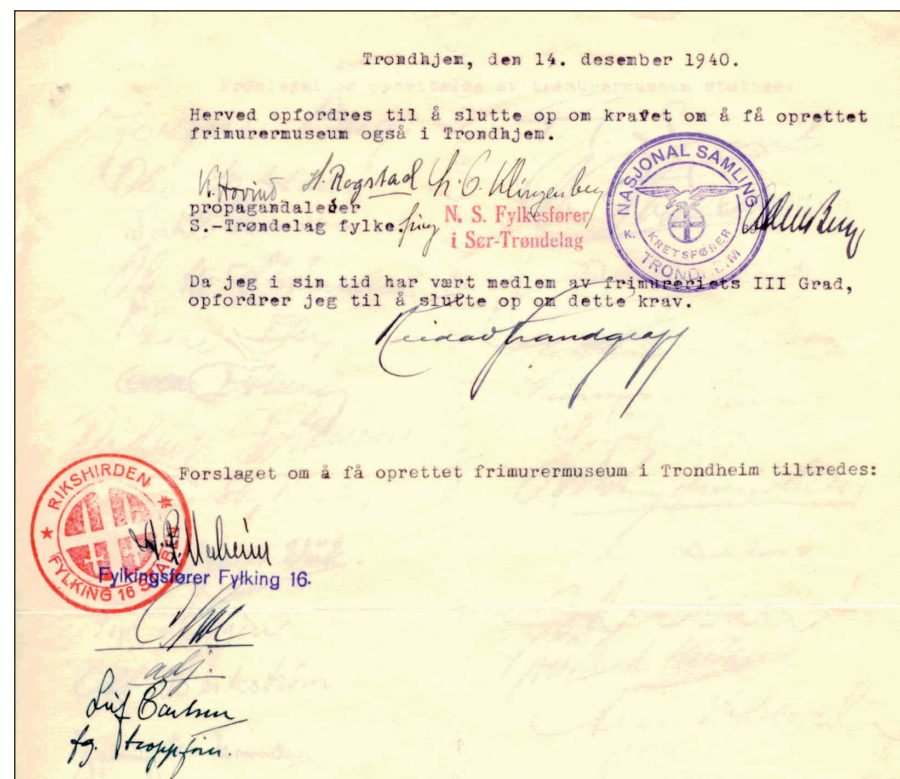
NS-folk ville ha frimurermuseum i Trondheim

AV HELGE BJØRN HARRISLAND

Etter at den NS-arrangerte frimurerutstillingen i Stamhuset ved årsskiftet 1940/41, hadde hatt over 30.000 besøkende, forlangte frimurermotstandere i nazimiljøet i Trondheim at det ble opprettet et eget frimurermuseum i ordensbygget der. Bildet viser et opprop om underskriftskampanje til formålet. NS fikk aldri sitt frimurermuseum, Wehrmacht – den tyske armé – okkuperte bygget for egne formål og satte foten ned for planene.

Av lista fremgår navnet Reidar Landgraff (III grad, Sølvene) som ble ansatt av NS-myndighetene som bobestyrer for avviklingen av logene i Trøndelag. Han var

den eneste av de lokale NS-bobestyrerne som hadde frimurerisk bakgrunn. I følge en rapport han skrev til oppdragsgiverne i Innenriksdepartementet i Oslo, hadde han store problemer med logens forretningsfører Birger Meinhardt (X grad, Nordlyset, rentemester og bygningsinspektør) som la for dagen «merkelig oppførsel» og ville ha «denne herres opptreden strafferettslig belyst ... for å statuere et eksempel». Han forlangte samtidig at tysk sikkerhetspoliti tok affære overfor Wehrmacht som innkasserte penger for fremleie av logebygget, men ikke betalte utgiftene. Bygget ble stående uten brannforsikring «da der ikke fantes nøytrale forsikringsfolk i Trondheim».

FORSKNINGSLOGEN
NIELS TRESCHOW

Bjørgvins første logemerke

AV HANS PETTER TILLIER

Det avbildede merket reiser mange spørsmål. Hva er dette? Er det et logemerke? Et lokalt honnørtegn? Eller kanskje noe helt annet? Hvorfor denne spesielle form på skjoldet? Svaret er at det er et logemerke, men for å forstå bakgrunnen må vi gå langt tilbake i tid, helt til St. Andreaslogen Bjørgvins «fødsel».

Enhver loge har som kjent sitt eget våpenskjold, og på tross av små variasjoner gjennom årene, har skjoldformen jevnt over vært den samme. Skjoldet på bildet er imidlertid ulikt andre som det er naturlig å sammenligne med: Formen er uvanlig, frimurerkronen mangler, devisen er plassert inne i skjoldbildet, og logens navn glimrer med sitt fravær. Det er nesten et lite under at det i det hele tatt eksisterer. Hvem som utarbeidet og godkjente dette høyst spesielle skjoldet er ukjent, men slik står det avtegnet i Bjørgvins Konstitusjonspatent fra 1897, høytidelig undertegnet av daværende stormester, Kong Oscar II. Så langt synes det som om det ikke har vært noen betenkeligheter med dette skjoldet.

Så til logemerket. Johanneslogene har lenge hatt egne logemerker, men det samme har ikke vært tilfelle i Andreasskiftet. Da Bjørgvin feiret sitt 85 års-jubileum i 1982, fikk daværende OM utarbeidet det avbil-

dede logemerke som gave til brødrene. Dette besto av logens gamle våpenskjold, «lagt på en rød pute». Eksemplar nummer 1 ble ved taffelet høytidelig overrakt OSM Bernhard Paus som tok pent imot og bar det åpent resten av kvelden. Dette ble selvsagt et signal til de øvrige brødre om at dette ble «funnet i orden», og de fleste av de tilstedeværende skaffet seg et eksemplar. Dette er så vidt vites første gang en Andreasloge skaffet seg eget logemerke. Merket ble aldri offisielt anerkjent, men det ble akseptert at man brukte det i egen loge – andre steder skulle det ikke benyttes. Da kjente man nok ikke Bjørgvins brødre godt nok. Med en form for sivil ulydighet fortsatte de å bruke sitt

merke også andre steder. Allikevel var man lydhør overfor deler av kritikken, slik at men etter noen år omarbeidet merket en smule: Skjoldet lå ikke lenger på en pute, men ble hengt opp i et rødt bånd. Neste trinn var så å utstyre det gamle skjold med en murerkron. Denne varianten med det gamle skjold og murerkron er ellers aldri blitt benyttet i Bjørgvin. Til sist ble det offisielle skjold tatt i bruk etter pålegg fra Ordenen, men fremdeles opphengt i et rødt bånd, festet til kronen. I dag benyttes en femte utgave der skjoldet er festet til båndet i en ring på baksiden.

Da er vi kommet frem til årtusenskiftet. Flere Andreasloger ytret nå ønske om å få sitt eget logemerke slik som Bjørgvin da hadde hatt i mange år, og noen begynte så smått å ta skjeen i egen hånd. Det endte med at OSM, Magne Nygaard, skar igjen og midlertidig godkjente de merker som da var i bruk, men nye skulle ikke lages eller kjøpes inn! Dette varte noen år, og så kom endelig beskjed om at Andreaslogene fikk tillatelse til å ha sitt eget merke som skulle bæres på venstre side av brystet.

Over tyve år etter at Bjørgvin tok det første skritt, ble det offisielt lov også for Andreasbrødre, å vise hvilken loge de tilhører.

I dette nummeret

Bjørgvins første logemerke.....	1
Unionen i 1813.....	2
Gjennom kunnskap til visshet	3
Nordisk Forskningskalender.....	3
NS-folk ville ha frimurermuseum i Trondheim	4

Unionen i 1813

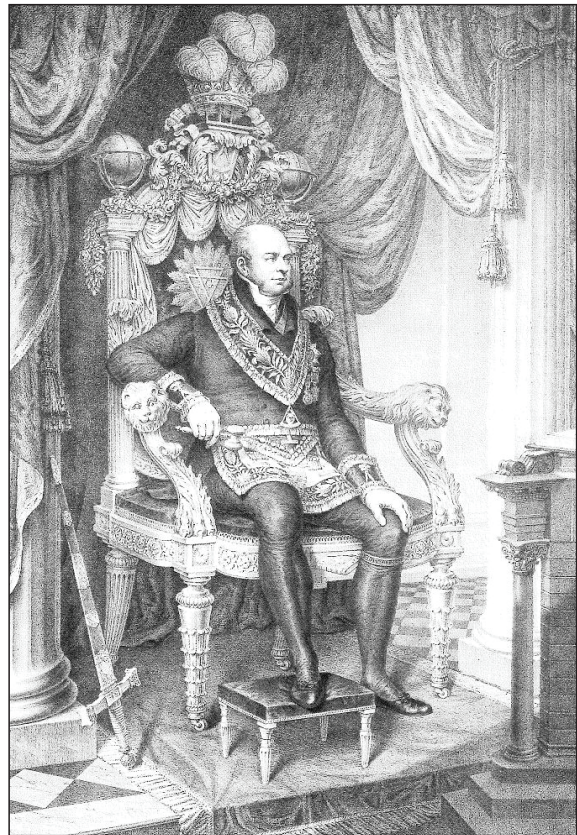
AV LEIF ENDRE GRUTLE

I år er det 200 år siden United Grand Lodge of England (UGLE) ble etablert. Denne hendelsen har hatt betydning for frimureriet også utenfor de britiske øyer, og Verba Masonica vil derfor markere jubileet med små artikler gjennom året.

Da fire London-loger gikk sammen om å opprette den første Grand Lodge i 1717, laget de samtidig et system som skulle bli mønster for organisering av frimureriet over hele verden. Innen få år ble det dannet tilsvarende storloger i Irland og Skottland, og i løpet av 1700-tallet skjedde det samme i flere stater både i Europa for øvrig, og i Amerika.

Territorial eksklusivitet

Gradvis vokste det frem en uskreven regel som tilsa at en storloge ikke burde starte arbeid innen en annen storloges geografiske område. I og med at storlogesystemet oppsto i England, kan det fremstå som et paradoks at det var her dette prinsippet om territoriale eksklusivitet ble utfordret i størst grad den første tiden.

Augustus Frederick, hertug av Sussex

Riktig nok begrenset storlogen fra 1717 opprinnelig virkeområdet sitt til London og nærmeste omegn, men allerede tidlig på 1730-tallet begynte den å omtale seg selv som storloge for «all England». Dette hindret imidlertid ikke etableringen av ytterligere fire storloger i landet i løpet av det attende århundre. Tre av disse har neppe fremstått som konkurrenter til den opprinnelige storlogen, og alle forsvant etter en periode.

Antients og Moderns

Når det gjelder den siste stiller imidlertid saken seg anderledes. Denne ble stiftet av seks uavhengige loger i London i 1751, og presenterte seg tydelig som et alternativ til den eksisterende storlogen i byen. Blant annet hevdet den å representere eldre tradisjoner enn konkurrenten, og omtales derfor gjerne som Antients. Det antas at medlemmene hovedsakelig var av irsk opprinnelse, og at de på grunn av avvikende ritualer og klasseforskjell ikke fikk adgang til den aristokratipregede 1717-storlogen – en storloge Antients for øvrig polemisk omtalte som Moderns.

Moderns hadde hatt en periode med tilbakegang fra midten på 1740-tallet, men utfordringen fra Antients ser ut til å ha vitalisert den opprinnelige storlogen. På tross av bitter rivalisering og manglende gjensidig anerkjennelse hadde både Antients og Moderns fremgang de påfølgende årene.

Samarbeidet begynner

Mot slutten av 1700-tallet begynte man i begge leire å ta til orde for samarbeid. Det begynte å bli farsepreget at to frimurerorganisasjoner som i praksis drev med det sam-

me, fordømte hverandre som irregulære. Dessuten vokste det frem en forventning fra utenlandske storloger om bare å ha én engelsk motpart å forholde seg til. Hver for seg begynte de to storlogene å tilpasse organisasjon og ritualer for en mulig sammenslåing, men først i 1810 kom reelle samtaler om en union i gang. For England sett under ett anslås det at Moderns på dette tidspunktet hadde tre loger for hver andre Antients-loge. I London var imidlertid de to storlogene så jevnstore at Antients kunne kreve forhandlinger på like vilkår.

Vanskelige forhandlinger

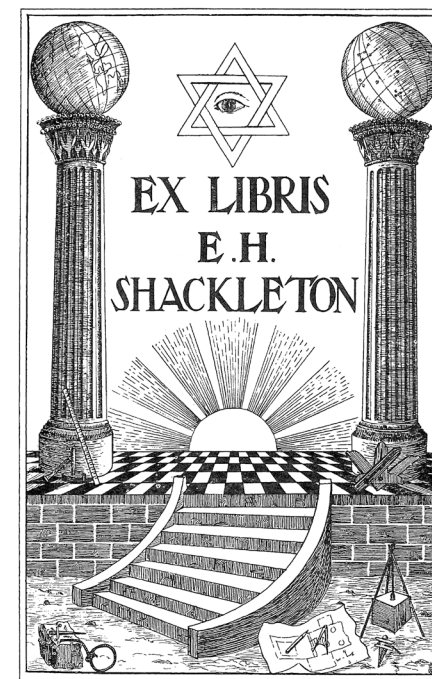
Forhandlingene var vanskelige og gikk tregt, men i 1813 lyktes det partene å få Augustus Frederick, hertug av Sussex, som stormester for Moderns, mens Edward Augustus, hans eldre bror og hertug av Kent, inntok samme posisjon hos Antients. Totalt var seks av sønnene til kong George III frimurere, men de to nevnte hadde den fordel at de hadde blitt opp tatt i utlandet. De var dermed ikke en del av den mangeårige konflikten innen det engelske frimureriet.

På kort tid kom de to prinsene til enighet, og fikk dokumentet Articles of Union godkjent i sine respektive storloger. Bare seks uker etter at de hadde begynt samtalene sine kunne de den 27. desember 1813 holde det store møtet der den nye, forenede storlogen formelt ble opprettet.

Gjennom kunnskap til visshet

AV LEIF ENDRE GRUTLE

For noen år tilbake fikk jeg tilsendt en gammel bok jeg hadde kjøpt fra England. Da jeg pakket den ut oppdaget jeg til min overraskelse at boken inneholdt et frimurerisk Ex Libris som viste at den en gang hadde tilhørt en broder ved navn Ernest H. Shackleton. Jeg kjente at jeg ble begeistret!

Hadde boken jeg sto med i hånden virkelig tilhørt den berømte oppdageren? Mannen som gjerne nevnes i samme åndedrag som Scott og Amundsen? Helten fra Antarktis som gjennomførte en av polarhistoriens største bragder da han etter å ha mistet skipet sitt i skruisen i Weddelhavet i 1915, fikk hele mannskapet trygt hjem igjen ved å seile 800 nautiske mil i åpen båt fra Elefantøya til Sør-Georgia for å hente hjelp? Det var en besnærende tanke!

Shackletons forbindelse til frimureriet er velkjent. Han ble innviet i 1901, men på grunn av stor reisevirksomhet skulle det ta ti år før han fikk neste grad. Mestergraden fikk han i 1913. Logemedlemskapet betydde mye for ham, på tross av en heller sporadisk møtedeltagelse, så han har ganske sikkert hatt frimurerlitteratur i sin besittelse. Likevel meldte tvilen seg: Var vir-

kelig Shackletons engasjement så stort at han hadde fått laget et eget bokeiermerke til sin frimureriske boksamling?

Jeg begynte å undersøke saken. Det tok dessverre ikke lang tid å fastslå at det i England, parallelt med polaroppdageren Shackleton, levde en annen frimurer med samme navn. Sistnevnte var en ivrig foredragsholder med frimureriske emner som spesialfelt, og det ble dermed klart at sannsynligheten var stor for at boken hadde tilhørt denne mer anonyme Ernest H. Shackleton.

Denne episoden er et eksempel på at ting ikke alltid er slik det fremstår ved første øyekast. En viktig påminnelse for vitenskapelig arbeid generelt, og innen frimurerforskning spesielt. Én utfordring er at frimureritualer ofte blander historie og legendestoff, og som personlighetsutviklende virkemiddel kan dette være virkningsfullt, men om hendelsene som beskrives blir oppfattet som kjensgjerninger kan det bli skjebnesvangert.

Videre finnes det dessverre mange eksempler på frimurerforskere som har hatt en tendens til å opp tre uvitenskapelig. Til og med grunnleggerne av den berømte forskningslogen Quatuor Coronati i London falt for fristelsen til først å samle seg om en teori for så aktivt å lete etter momenter som kunne styrke teorien, i motsetning til først samle materiale og deretter vurdere hva som rimeligvis kunne utledes av dette.

Når slike mangelfullt dokumenterte teorier og konklusjoner gjentas tilstrekkelig ofte blir de til slutt en etablert sannhet, som paradoksal nok kan stå i veien for arbeidet med å finne frem til den virkelige sannheten.

Til syvende og sist handler imidlertid dette om det samme som jeg erfarte med Shackletons Ex Libris: Vi vil så gjerne tro på det sensasjonelle, godta de enkle løsningene, akseptere svarene som styrker vår frimureriske selvfølelse. Som i eksemplet mitt kommer dette ofte til syne i forbindelse med berømte menns påståtte forbindelse

Nordisk Forskningskalender

Lørdag 6. april:

Treschow (I grad): «Tornérhjelm og I grad» (Ulf Åsén), Bergen.

Lørdag 6. april:

Münter (III grad): «Stormesterøksen» (Erik Dam), København

12.–14. april:

Logetur til Eckleff-symposiet, Kristianstad (S)

24.–26. mai:

ICHF-kongress, Edinburgh (GB)

Lørdag 1. juni:

Eckleff (I grad), Södertälje

Lørdag 7. september:

Treschow (I grad): Historisk foredrag om Niels Treschow (Jørund O. Gustavsen), høytidsloge/10-årsjubileum, Oslo

Lørdag 14. september:

Eckleff (X grad), Linköping

Lørdag 5. oktober:

Eckleff (IV/V grad), valgloge, Skövde

25.–27. oktober:

Treschow-symposium, Oslo

Lørdag 2. november:

Münter (III grad), Aarhus

Lørdag 30. november:

Eckleff (I grad), høytidsloge, Uppsala

Lørdag 1. februar 2014:

Münter (III grad), Odense

Lørdag 5. april 2014:

Münter (III grad), København

med vårt broderskap. Jeg synes derfor at vår loges valgspråk: *Per scientiam ad certitudinem* – Gjennom kunnskap til visshet – er en glimrende programerklæring for arbeidet som skal utføres i Forskningslogen Niels Treschow.

La oss tilstrebe og følge denne rettesnoren!